

1. Probatorias, C. de divers. offic. lib. 12. Mascard. d. concl. 711. numero 51. Alfar. de offic. fiscal. gloss. 26. num. 1. & 2. ubi per totam fusè differit de clausula, ut exemplo rescripti credatur: ac citationem partis non desiderari, præsertim in casu speciali, de quo agebatur, resolvit propter difficultatem, seu impossibilitatem.

SUMMARIUM.

- 1 Scriptura privata definitur, ac explanatur.
- 2 Divisio in apocham, librum rationum, & epistolam.
- 3 Scriptura privata, nisi comprobetur, non probat: publica per se absque adminiculis probat.
- 4 An lege, aut consuetudine statui possit, ut privata scriptura per se probet.
- 5 Scriptura privata, etsi negetur, duobus de re gesta testificantibus, comprobatur.
- 6 Alius modus probationis subiungitur.
- 7 Chirographum quid sit, & qualiter comprobetur, ut plene probet.
- 8 Chirographum nihil interest, à quo scriptum, modo à debitore subscribatur.
- 9 Per recognitionem debitoris in iudicio plene probat.
- 10 Utrum sufficiat, duos testes deponere de confessione chirographi, ut ipsi plena fides adhibeatur.
- 11 Testium depositioni an jungenda litterarum comparatio, ut chirographum plene probat, & num. 18.
- 12 Comprobatio per testes asserentes subscriptionem debitoris esse, quia litterarum formam agnoscunt, non sufficit ut chirographum probet. Quid si simul testificentur, se confessioni interfuisse.
- 13 Fama ad probationem illam chirographi in testes recipiuntur.
- 14 Testibus suas subscriptiones agnoscantibus, & testantibus chirographum à debitore coram ipsis scriptum, aut subscriptum, plena resultat probatio, & num. 17.
- 15 Necessè non est, ut accedat litterarum comparatio.
- 16 Privata scriptura scribi, aut subscribi debet à debitore.
- 17 Posterior creditor hypothecarius ex instrumento publico præsertur anteriori ex chirographo, etiam comprobato, aut recognito: quod limitatur, & num. 28. 30. & 31.
- 18 De prelatione ob papyri qualitatem in Hispania inter chirographarios creditores.
- 19 Solemnis scriptura nuncupatur, in qua observatur forma legis Scripturas, §. 1. C. qui potior.
- 20 Quas solemnitates præfata constitutio desideret.
- 21 Si unus ex testibus instrumentarius propriam subscriptionem non recognoscit ob impedimentum, an cesset dispositio dictæ legis Scripturas, & quid si duo, vel omnes decesserint.
- 22 Creditor qui duobus testibus contractum cum hypotheca probaverit, an præponatur posteriori publicum instrumentum habenti, & num. 26, cum seqq.

- 23 Probatio per instrumentum potior non habetur probatione ex testibus, nisi ubi pro forma requiritur scriptura.
- 24 Si duo testes tantum subscripserint chirographo, an defectus tertii suppleri possit aliis adminiculis, ut creditor chirographarius anterior non postponatur posteriori cum publico instrumento.
- 25 Debitor an sit opus ut propriam subscriptionem agnoscat in casu dictæ legis Scripturas.
- 26 Chirographum sola comparatione litterarum, aut testium depositione, qui non subscripserunt, comprobatur producit tantum semiplenam probationem.
- 27 Epistola quid sit, & quando plenam, vel semiplenam probationem faciat.
- 28 Ut Epistola noceat scribenti, necesse est ut perveniat ad eum, cui mittitur, vivo scribente: quod sub distinctione verum est.
- 29 Epistola quando probet adversus recipientem, & quomodo comprobetur per testes.
- 30 Liber rationum definitur.
- 31 Probat contra scribentem, non in alios regulariter.
- 32 An scripta in libro rationum pro Titio, & contra eum per libri dominum, ita probent, ut illi sicut profunt, nocere debeant.
- 33 Liber rationum utrum fidem faciat contra tertium, ubi scribentis nihil interest.
- 34 Non paucis in provinciis receptum constat, ut libris mercatorum, aut camporum etiam pro scribente fides adhibeatur, quod restringitur.
- 35 Scriptura signata sigillo privati quam probationem faciat in signantem, remissivè.
- 36 Sigillum persona publica authenticum presumitur de consensu domini impressum: secus privatum, & an scriptura sic signata probet in dominum, etsi non constet, eum sigillum adhibuisse.
- 37 Si quis neget, sigillum suum esse ac contrarium probetur, non audietur idem allegans absque ipsius voluntate appositum scriptura.
- 38 Ubi pro forma desideratur subscriptio, eius defectus per sigilli impressionem non suppletur, etsi alias suppleatur regulariter.
- 39 Quod sigillum dicatur authenticum, remissivè. Publica quomodo custodiri debeant, & de Cancellariis, qui in Regis Prætoris resident, ibid.
- 40 Sigillum an sit de substantialibus in rescriptis.
- 41 In privata scriptura debet exprimi causa, ut subsistat, & probet: defectu autem dici non vitiat, quæ aliter se habent in publico instrumento.

CAPUT XXII.

Privata scriptura definiri potest, ut si instrumentum inter privatos confectum, carens publica forma, & auctoritate, quod per se plenam fidem non meretur, nisi aliunde legitime comprobatur. Sic colligitur ex Genua tract. de privat. scriptura, libro 1. quæst. 1. Scaccia de iudic. libro 2. capite 11. numero 1172. qui diversas definitiones tradiderunt. Dicitur

Dicitur instrumentum, loco generis, quia convenit cum publica scriptura: & quamvis controvertatur, verius tamen est privatam instrumenti appellatione contineri, cum ad instruendam causam possit deservire, secundum notata cap. 19. num. 1. atque ita tenent Pareja de instrument. edit. tit. 1. resol. 3. §. 5. numero 1. Genua sup. quæst. 3. numero 2. & quæst. 5. per rot. Reliqua pro differentia ponuntur; etenim publica scriptura sine adminiculis ex se probat, ut dicitur sup. cap. 19. num. 20. hæc non utique, sicut ex dicendis apparebit, & hic D. Covarru. edocuit. Additur, carens publica auctoritate, & forma; nam etsi unus, vel plures notarii scripturam conficerent, ac subscriptione roborarent, non tamen erit publicum instrumentum, nisi formam iure præscriptam observarent, Genua d. quæst. 1. num. 8. Tusch. lit. S. concl. 74. num. 20. Pareja cum aliis num. 5. Mascard. de probat. concl. 1295. num. 9.

De scripturæ privatæ divisione videndus Tusch. ubi proximè, Genua q. 2. Cancr. Variar. part. 1. cap. 22. numero 1. Lanfranc. tract. de instrum. num. 54. Mascard. concl. 6. numero 26. Osuald. ad Donell. lib. 25. cap. 8. littera T, secundum quos est triplex apodixa, seu apocha, quæ parti traditur, liber rationum, & epistola. Quo iure sit inventa tradit Genua q. 3.

Exorditur D. Præses à principio inter publicam, & privatam scripturam discriminem; illa enim, extinctis notario auctore, ac testibus, fidem plenam facit, Morla Empor. Jur. part. 1. tit. de fid. instrum. quæst. 3. num. 1. Genua lib. 1. quæst. 14. num. 1. hæres non nisi per recognitionem, ac testes comprobetur. Cujac. in cap. 2. de fid. instrument. Unde communiter fertur, scripturam privatam per se non probare, l. 119. tit. 18. p. 3. Gregor. Lop. in l. 114. gloss. 5. eod. tit. Tusch. lit. S. concl. 76. num. 2. Barbosa collect. cap. 2. num. 2. de fid. instrum. Genua q. 4. numero 1. Osuald. sup. d. cap. 8. lit. I, Mascard. conclus. 1295. num. 9. Marefcot. variar. lib. 1. cap. 79. num. 1. & cap. 82. n. 17.

Quam conclusionem multipliciter ampliant, ac adstringunt Interpretes, ut videre licet apud Tusch. d. concl. 76. Pareja d. §. 5. Genua lib. 1. quæst. 4. Mascard. concl. 1295. Marefcot. d. cap. 79. Quæri solet, an lege, vel consuetudine statui possit, ut privata scripturæ absque ullo adminiculo plena fides adhibetur? De quo Tusch. d. concl. 76. num. 54. Genua sup. n. 19. Cancr. d. cap. 22. num. 8. Affirmant plerique, aut mercatorum observari variis in provinciis agnoscimus, tum ob commercii facilitatem, tum quia cum illis contrahentes, ipsorum fidem sequi, ac probare censentur, ut liberis sui ministerii plena fides adhibeatur: at quoad apochas, & epistolas nulla ratio patitur, ut papyro simplici credatur; dum aliquo modo non constat, ab eo qui dicitur; confectam fuisse scripturam; ideo nonnulli facultatem constituendi, ut scripturæ plenè credatur, Principibus denegarunt, quos Genua refert.

Ad Num. 1.

Scriptura privata, si ab obligato non agnoscatur, duobus testibus de veritate rei gestæ deponentibus, solet comprobari, ut plenè probet. Gregor. Lop. in l. 114. tit. 18. part. 3. Salgad. Labyrinth. credit. part. 2. cap. D. de Faria Covar. Enucleat.

20. num. 30. Mascard. conclus. 110. numero 4. Vela dissertat. 21. num. 34. Genua lib. 2. q. 1. num. 155. Merlin. cum aliis de pignoribus, lib. 4. quæst. 51. num. 36. Morl. sup. num. 17.

Ibi: Quandoque tamen testes.

Altera forma, & propria quidem comprobandæ scripturæ privatæ, est cum testes duo, vel plures deponunt, se interfuisse illius confessioni; ac vidisse quod ipsam scripserit, aut eidem subscripserit is, qui narratur, l. 119. tit. 18. part. 3. Tusch. littera S, conclus. 76. numero 18. Mascard. conclus. 110. à numero 9. Barbosa collect. cap. 2. num. 2. vers. Deinde advertere, de fid. instrum. Menoch. de arbit. lib. 2. casu 114. num. 19. & 20. Marefcot. variar. lib. 1. cap. 79. numero 1. & alii statim recentendi. Sed si non liqueat scriptura an sit publica, vel privata, potius privatam, quam publicè confectam præsumitur. Pareja sup. d. resol. 3. §. 5. num. 11. Genua lib. 1. quæst. 4. num. 19. Videas infra, num. 10. & 11.

Ad Num. 2.

Chirographum (quod est promissio obligatoria manu debitoris subscripta, Alciat. in l. Procurator, num. 34. C. de edend.) obtinet plenam fidem, si legitime probetur confectum vel subscriptum ab illo, cuius nomen exprimit. Genua lib. 2. quæst. 1. de apocham, num. 95. & 156. Lanfranc. tract. de fid. instrum. num. 54. Cancr. variar. part. 1. cap. 22. num. 16. Trentacinq. variar. lib. 2. tit. de fid. instrum. resol. 12. num. 18. & alii pronuper laudati. Hæc de apocha pariter accipienda sunt, quæ etiam privata scriptura est obligationem continens, & parti tradita solita, sed absque solemnitate confectæ legis Scripturas, C. qui potior, sicut præcitati docent. Quomodo probatio fieri debeat, ex dictis, ac dicendis apparebit.

Ibi: Quæ sensus idem esse quoties.

Quoad probationem chirographi nihil refert, si debitor scripserit, vel alius de eius mandato, si idem subscripserit, l. 114. tit. 18. part. 3. Tusch. d. concl. 76. num. 32. Mascard. num. 7. & 13. Guttier. Practicar. lib. 1. quæst. 121. in fin. Genua d. quæst. 1. tit. de apoch. man. tert. conscript. numero 40. ac lib. 1. q. 4. num. 108. Cancr. num. 4. Parlador. quotidian. lib. 4. cap. fin. part. 1. §. 5. num. 5.

Ibi: Probatur verò.

Chirographum adipiscitur fidem plenam, si debitor à se confectum in iudicio fateatur. Genua dict. lib. 2. q. 1. num. 8. Marefcot. sup. num. 2. Barbosa num. 4. Mascard. num. 2. Tusch. & Lanfranc. ubi proximè. Quod ita verum est, ut apud nos paratam mereatur executionem, l. 5. tit. 21. lib. 4. Recop. ubi Azeved. Parlador. sup. numero 1. Morl. Empor. Jur. part. 1. tit. de fid. instrum. q. 3. num. 7. Pareja numero 24. quod nulli privatæ scripturæ aliter comprobata concessum est. Parlador. num. 14. Azeved. in l. 1. num. 28. tit. 21. lib. 4. Recopil. cuius meminimus Variar. lib. 2. cap. 11. n. 28.

Hæc locum obtinent, quanquam agnoscentis chirographum, se debere inficietur. Genua ubi proximè, Fachin. *controverf. lib. 11. cap. 29.* Mascard. *d. conclus. 110. num. 8.* quicquid alii sentiant, ut Morl. à numero 8. Præterea, quanquam scriptura manu creditoris appareat confecta debitoris subscriptione, per hujus confessionem plenè probat. Genua *de script. priv. lib. 1. q. 16. conclus. 1. num. 2.* ac ex lege regia executioni mandatur, *d. §. 5. num. 6.* ut docuit Parlard. Quomodo fiat recognitio, tradit Genua *q. 14.*

Ad Num. 3.

10 Disputationis est an duo testes sufficiant de confectione chirographi, ut assertum est, deponentes, ut illi plena fides adhibeatur; nam tres omninò desiderari non paucis videtur, & probat Genua *lib. 2. quæst. 1. ex numero 149.* Contrarium tenet *ex l. 119. tit. 18. p. 3. Greg. Lop. in l. 114. gloss. 8. eod. tit. Merlin. de pignor. lib. 4. quæst. 15. num. 12.* Mascard. *concl. 110. num. 3. & 4.* Cur. Philip. *part. 1. §. 17. num. 36.* Id iudicis arbitrio relinquit Menoch. *d. casu 114.* Confulas relatos suprâ, *num. 6.* & lege infra, *num. 34.*

11 Ad hæc controvertitur etiam, unum testium declaratio litterarum comparatione debeat coadjuvari, ut scriptura plenam fidem producat? Ad quod videndi Gregor. Lop. *ubi proximè.* Genua *num. 56. cum seqq.* Mascard. *conclus. 285. num. 2. & 3.* Trentacinq. *variar. lib. 2. tit. de fid. instrument. resol. 12. num. 17. & 18.* & alii, quos cumulat Anton. Gab. *commun. lib. 1. tit. de probat. concl. 9. num. 5.* & de jure vera videtur distinctio Trentacinq. ubi, ac Morlâ *sub num. 16.* ut scilicet si testes subscriperint, & proprias agnoverint subscriptiones, ad similitudinem non recurritur, alias secus. Genua verò est teneat; apocham sola testium depositione roboratam, nec semiplenam probationem operari; in praxi tamen plenam producere testatur *num. 225. cum seqq.* Adde notata infra, *num. 34.*

12 Si testes depofuerint, subscriptionem esse debitoris, quia cognoscunt literas, ac characterem, quibus ille uti solebat, non probant. Tusch. *lit. S. conclus. 176. numero 15.* Cancr. *variar. part. 1. cap. 22. num. 15.* Barbosa *collect. cap. 2. num. 9. vers. Deinde, de fid. instrument. Genua lib. 2. q. 1. num. 202.* Marefcot. *variar. lib. 1. cap. 79. num. 6.* ast si simul se confectioni scripturæ interfuisse testentur, semiplenè probabunt. Genua *num. 204.* vel etiam plenè in causa parvi præjudicii. Cancr. *num. 16.* Videas inferiùs *num. 34.*

Ibi: Nec requiritur, quod hi testes.

13 In hujusmodi chirographi comprobatione etiam foemine admittuntur in testes, est aliàs excludantur, sicut adnotabitur inferiùs, Mascard. *concl. 110. num. 22.*

Ad Num. 4.

14 Quoties testes apochæ scripti suas scriptio- nes agnoscunt, ac præterea asserunt, scriptam, aut subscriptam fuisse à debitore, adfistentibus ipsis, plenam faciunt probationem. Menoch. *de arbitrar. casu 114. num. 2.* Genua *lib. 2. q. 1.*

num. 201. Mascard. *conclus. 110. num. 1.* Lanfranc. *de fid. instrum. num. 54.* Trentacinq. & Morlâ *ubi proximè.* Satque erit si ex tribus testibus duo hujusmodi testimonium ferant, Menoch. *num. 3.* Mascard. *cum aliis num. 3.*

Ibi: Sic nec in hac specie sufficit.

15 In præmissis casu non est opus, ut litterarum adhibeatur comparatio. Genua *ubi proximè.* Trentacinq. & Morlâ *ibidem.* At Theaur. *quæstion. forens. lib. 1. cap. 24. num. 11.* Farinac. *fragment. part. 1. ex num. 495.* Mascard. *concl. 330.* Genua *d. quæst. numero 495.* Menoch. *d. casu 114. à num. 6.* tradunt quanta fides litterarum comparationi præstanda, de quo infra, *num. 34.* Ubi de comprobando chirographo agitur, maximè iudex attendere debet personam creditoris, si talis sit, ut de eo fraus præsumi non possit. Marefcot. *d. cap. 79. num. 14.*

Ibi: Idem esse, quod scriptura.

16 Apocha per debitorem subscribi debet, si ab alio scribatur; sed si ipse eam scriperit proprium nomen, ac cognomen exprimens, subscriptione non eget. Menoch. *sup. num. 4. & 5.* Cancr. *d. cap. 22. numero 34.* Genua *de privat. scriptur. lib. 1. quæst. 4. num. 118.* Merlin. *de pignor. lib. 2. quæst. 89. num. 14.* Trentacinq. *variar. lib. 2. tit. de fid. instrum. resol. 12. n. 5.* Sed & manu creditoris scribi poterit, si à debitore subscribatur. Genua *lib. 2. quæst. 2. num. 13.* nam scribere, ac scribere idem est. Genua *lib. 1. quæst. 4. num. 128.*

Verf. Quarto comprobatur.

17 Quod præmissum est suprâ, *num. 14.* æquè procedit quanquam obligatus, qui chirographum propria manu confecit, subscriptionem omiserit, cum hoc nihil interfit, ut proximè laudati adverterunt. Confulas Genuam distinguentem à *num. 136.* Secca de *judic. lib. 2. cap. 11. num. 976. cum seqq.* Anton. Gab. *commun. lib. 1. tit. de probat. concl. 9. num. 14.* Mascard. *concl. 330. num. 28.*

Ibi: Ubi testes non fuerint subscripti.

18 Sic distinguitur suprâ, *num. 11.* nam si testes subscribant, per recognitionem, ac testificationem de confectione scripturæ probant plenè, remota litterarum comparatione: si non subscriperint, comparatio desideratur, nec sat est, si asseruerint, sibi notam debitoris subscriptionem, sicut prænotatur *num. 12.* Vide infra, *num. 34.*

Ad Num. 5.

19 Agentis hypothecaria ex chirographo vel debitoris confessione, vel aliter comprobato, non præferetur posteriori creditori, si publico instrumento muniatur, *l. 31. titulo 13. p. 5.* Tusch. *lit. S. concl. 79. num. 1.* Merlin. *de pignor. lib. 4. q. 15. num. 1.* Genua *lib. 1. quæst. 16. concl. 2. num. 1.* ubi latè, præter quamplures, quos congerunt Salgad. *Labyrinthi credit. part. 2. cap. 20. num. 27.* Pareja *de instrum. edit. tit. 1. resol. 3. §. 5. num. 77.* & adnotavi *variar. lib. 2. cap. 11. num. 31.* Morlâ *sup. num. 15.* Vide infra, *num. 26. 30. & 31.*

Fallit

20 Fallit verò, quoties chirographum trium testium subscriptione conficitur, quod si per eos agnoscatur quovis tempore, retrotrahitur ad diem contractæ obligationis, ita ut chirographarius creditor præponatur instrumentariis qui interim contraxerunt. Tusch. *num. 3.* Salgad. *num. 29.* Genua *d. quæst. 16. concl. 3. num. 1.* Merlin. *num. 3.* Pareja *num. 63.* Trentacinq. *variar. lib. 2. tit. de instrum. fid. resol. 12. num. 1.* Matienz. *in l. 7. gloss. 5. num. 12. tit. 16. lib. 5.* Recop. Morlâ *sup. vers. Caterum, & alii, quos recensui ubi suprâ num. 32.* Disputat Pareja à *num. 64.* num hodie apud nos, *ex l. 48. tit. 25. lib. 4.* Recop. præferatur creditor chirographarius ex schedula in papyro sigillata conscripta, ei qui in communi chirographum confectum habet trina testium subscriptione roboratum? Et negativè meritò resolvit *num. 78.*

Verf. Primum, illud constat.

21 Scriptura privata confecta secundum legem Scripturas, §. 1. C. qui potior, à solemnitatibus, quas requirit, solemniter nuncupatur. Tusch. *lib. 5. concl. 74. num. 10.* In primis tres intercedere testes oportet, qui sint masculi, *l. 31. tit. 13. p. 5.* Tusch. *num. 4.* Merlin. *sup. num. 16.* Genua *d. concl. 3. num. 23.* Trentacinq. *num. 9.* Mascard. *concl. 285. num. 5.* Guttier. *Prædic. lib. 1. quæst. 125. num. 3.* Tiraq. *de retract. convent. gloss. 7. num. 54.* Cravet. *de antiq. temp. §. Queritur etiam num. 34.* Morlâ *ubi nuper.*

22 Numerus testium pro forma traditur, ita ut duo nequaquam profint ad prælationem Marefcot. *num. 11.* Paz *in praxi, tom. 1. part. 4. cap. 1. num. 31.* Bolannos *commerc. terrest. lib. 2. cap. 12. num. 52.* Azeved. *in lib. 5. num. 23. tit. 21. lib. 4.* Recop. & alii proximè enunciati, Adverte ad notanda inferiùs, *num. 32.*

Verf. Secundo, requiritur.

23 Subscripturus est necessariò, qui se subjicit obligationi. Tusch. *suprâ num. 3.* Greg. Lop. *in d. l. 31. gloss. 6.* Mantica. *de tacit. & ambig. convent. lib. 11. tit. 24. num. 9.* Negulant. *de pignor. part. 5. memb. 2. num. 47.* & alii ex jam adductis. Sat tamen erit, ut obligatus scribat chirographum absque subscriptione. Trentacinq. *suprâ num. 5.* Genua *num. 28. & 29.* Idem erit si sigillo proprio muniatur. Tusch. *lit. S. concl. 239. num. 2.* Sed aliud probat Cravet. *suprâ num. 44.* Vide infra, *num. 46.*

Verf. Tertio, necessarium erit.

24 Testes autem suas debent agnoscere subscriptiones, quod leges expressim jubent, ac observat cuncti numeris præcedentibus recensiti. Sed si ex tribus unus decedat, vel absit testis, reliqui duo recognoscetes suas & tertii subscriptiones, plenam facient fidem. Trentacinq. *d. resol. 12. num. 11. vers. Secunda est opinio.* Genua *d. concl. 3. à num. 53.* Quid si omnes in fata concesserint, cognito per debitorem chirographo, an posteriori instrumentario fiet præjudicium? Interpretes dissentiunt, quos refert Merlin *de pignor. lib. 4. quæst. 15. num. 48.* Verius videtur, quod non, cessante dictæ legis Scripturas, dispositione, ut tenet Trentacinq. *num. 15.* qui *eod. tit. resol. 7. num. 1.* egregie

D. de Faria Covar. Enucl.

tradit formam hujusmodi recognitionis, iterumque *d. resol. 12. in fin.* Adde Morl. *d. tit. de fid. instrum. quæst. 3. num. 18.*

25 Vult præterea lex, testes probatæ, ac integræ opinionis: quæ qualitas, si pars opponat, quod idonei non sunt, etiam nullo obiecto defectu, erit omninò à producente scripturam probanda. Trentacinq. *d. resol. 12. num. 10.* Genua *d. quæst. 16. conclus. 3. num. 12.* Craveta *de antiquitat. tempor. §. Queritur etiam, num. 39.* Morl. *suprâ num. 15. vers. Caterum:* quod per alias probationes suppleri posse, scripsit Marefcot. *d. cap. 79. num. 12.*

Ibi: Hypothecam priorem duobus tantum.

26 Est communiter receptum, ut si creditor duobus testibus probet contractum, & obligationem cum hypotheca, præferri debeat posteriori, qui publico instrumento munitur. Gregor. Lop. *in l. 31. gloss. 5. tit. 13. p. 5.* Marefcot. *suprâ num. 13.* Genua *d. quæst. 16. conclus. 2. num. 11.* Bolannos *commerc. terrest. lib. 2. cap. 12. num. 53.* Merlin. *suprâ d. quæst. 15. num. 36.* Salgad. *Labyrinthi credit. part. 2. cap. 20. num. 30.* Vela *dissertat. 21. num. 34.* & alii, quos cumulat Ant. Gab. *commun. lib. 1. tit. de probat. conclus. 10. num. 9.* Contrarium saltem quoad jus nostrum regium amplectitur noster Præses per legem *31. tit. 13. p. 5.* Vide suprâ *num. 19.*

27 At tanti, communisque magistri veniã præfata sententia quoad utrumque sustinenda videtur; sumus etenim extra terminos legis Regiæ, & Imperialis, quæ statuunt, cum comparatio fit de scriptura ad scripturam, tunc quidem nemini dubium esse, quin creditor ex instrumento publico, est tempore posterior, præponatur chirographario, nisi hic contraxerit cum solemnitate illis constitutionibus requisita. Aliud est cum anterior creditor, licet chirographum habeat, non illo innitur, sed testium fide deponentium de anteriori hypotheca, quibus, non scripturæ, creditur, nec illa indiget agens. ut rectè observat Gregor. Lop. *ubi proximè:* nec scriptura privata nocere potest huic creditori, cum quæ abundant, nocere non soleant, *l. Testamentum 17. C. de testam. l. non solent 95. de reg. jur.* Barbosa *cum pluribus axiom. 3. num. 1.*

28 Seclusa igitur inter publicam, & privatam scripturam collatione, circa quam præfata leges statuerunt, communi opinioni earum dispositio minimè refragatur; etenim quæstio, in qua versatur, est num creditor hypothecarius anterior, quæ legitima testium probatione juvatur, potior habeatur posteriore ex publico instrumento? Et hanc affirmativè decedit communis per legem *In exercendis 15. C. de fid. instrum.* Et quamvis disputetur quæ ex his probationibus validior sit, ac dignior, ut videre licet apud Mascard. *de probat. quæst. 6. à princip.* veritas tamen est, ut quoties non desideratur pro forma ad probationem actus scriptura, utriusque probationis par sit robur, ac firmitas. Glossa *in d. l. In exercendis,* Mascard. *num. 21.* Hypotheca autem sine scriptura contrahi potest, *l. Contrahitur 4. de pignor.* Merlin. *eod. tract. lib. 2. quæst. 94. num. 5.* Unde in æquali causa, ac probatione creditor tempore

S 2

ante-